

Канцір В.С.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права і процесу
Інституту права, психології та інноваційної освіти,
Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)*

Беньо М.І.

*магістрантка
Інституту права, психології та інноваційної освіти,
Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)*

КОРОТКИЙ ІСТОРИЧНИЙ НАРИС СТАНОВЛЕННЯ ДОКАЗОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ (ПІСЛЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ 1864 Р.)

Якщо тезисно та фрагментарно звернутися до історії питання, варто пригадати судову реформу 1864 року, яка була однією з найпослідовніших та повноцінних реформ у цей період часу. 20 листопада 1864 року прийнятий «Статут кримінального судочинства». Цей нормативний акт не містив окремої глави, що була б присвячена нормативному врегулюванню поняття доказів і вимог до них. Проте, «Статут кримінального судочинства», містив норми, пов'язані із вимогою «вирішувати справи по точному розуму існуючих законів» (ст. 12), передбачав порядок проведення слідчих дій, збирання та зберігання речових доказів (статті 371-376), порушення якого визнавалося приводом до скасування остаточних вироків (пп. 1, 2 ст. 912); закріплював вимоги, згідно з якими протокол огляду визнавався таким, що немає «законної достовірності» (ст. 688); встановлював недопустимість допиту окремих осіб як свідків (статті 704-709); можливість отримання доказів від неповнолітнього із чітко встановлених джерел (ст. 413) тощо[1, с. 118].

У 1922 р. був прийнятий КПК УРСР, який встановлював, що «суд не обмежений жодними формальними доказами, однак лише від нього залежить, чи допустити за обставинами справи ті чи інші докази» (ст. 61). Щоправда, його розробники намагалися закріпити важливі положення, спрямовані на забезпечення законності збирання доказів. Зокрема, містилася заборона допитувати як свідків захисника обвинуваченого; осіб, які в силу своїх фізичних та психічних вад не здатні правильно сприймати обставини, що мають значення для справи та давати стосовно них показання (ст. 65); встановлювалися випадки обов'язкового призначення експертизи, тощо. Проте, до згаданого КПК УРСР, не були включені норми щодо імунітету свідка, відповідно до якого він мав право не свідчити проти себе чи близьких родичів, норми, спрямовані на забезпечення змагальності судового розгляду, та інші позитивні для того часу положення, що вже, так чи інакше, регламентувалися Статутом кримінального судочинства 1864 р.

Більше того, КПК УРСР 1927 р., розширив права слідчих і прокурорів під час процесу доказування, навпаки, захисник мав право брати участь у доказуванні (та й у процесі, загалом), винятково зі стадії судового слідства. Окрім того, визнавалося за можливе допитати захисника як свідка, якщо тому було щось відомо про злочин проти держави. Враховуючи, що КПК УРСР 1927

р., декларував демократичні засади, він включав і такі положення, які не можна назвати демократичними. Так, наприклад, органам слідства, прокуратури, судам заборонялося відмовляти в прийнятті до свого провадження кримінальні справи або закривати їх на тій підставі, що в Кримінальному кодексі УРСР не передбачалося покарання за таке діяння[2, с. 259].

Нового поштовху до активного розвитку доказового права, надала зміна кримінально-процесуальної політики в державі, уявлень про гарантії прав особи, яка потрапляє у сферу судочинства, прийняття Основ кримінального судочинства СРСР та радянських республік 25 грудня 1958 р., процесуальних кодексів радянських республік, у тому числі КПК України 1960 року. В Основах вперше було закріплено визначення поняття доказів (ч.1 ст. 16), вказані їх джерела (ч.2 ст. 16), до яких належали показання свідків, показання потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, висновки експерта, речові докази, протоколи слідчих та судових дій та інші документи; закріплювався перелік обставин, що підлягають доказуванню (предмет доказування), а також найбільш важливі положення оцінки доказів (ст. 17). У КПК 1960 р. містилось лише посилення на допустимість доказів без чіткого закріплення їх джерел (ст. 65).

У чинному КПК удосконалено майже всі процесуальні інститути та приділено значну увагу доказам і доказуванню, лише за його допомогою стає можливим досягнення завдань кримінального судочинства. Будучи серцевиною процесуальної діяльності, доказування забезпечує об'єктивність, своєчасність, повноту кримінального провадження та справедливості і невідворотності покарання. Визначено допустимість доказів як властивість, закріплено обставини, що на неї впливають, дано розгорнуту характеристику процедури визнання доказів недопустимими та чітко перераховано джерела доказів[3].

Список використаних джерел:

1. Доказування у кримінальному провадженні. Навчальний посібник. За заг. ред. проф. В.С.Канціра. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 236 с.
2. Сорока С.О., Римарчук Г.С., Кримінальний процес України: історія і сучасність. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки.* Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. № 3. С. 556-561.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012. URL: [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).